

ALMANYA'DA GÖÇMEN KADINLARI GÜÇLENDİRMEYE YÖNELİK SOSYAL HİZMET
ÇALIŞMALARI

Yunus GÜRBÜZ¹

ÖZET

Almanya Federal Cumhuriyeti'nin 2. Dünya Savaşı'ndan sonra ekonomik, teknik atılımı ve hızlı bir şekilde sosyal refah ülkesine dönüşmesi; Almanya'yı göç alan ülkeler kategorisinde üst seviyelere taşımıştır. Gerek Almanya'nın işgücü ihtiyacını karşılamak için diğer bazı ülkelerle yapmış olduğu antlaşmalarla Almanya'ya gelen misafir işçilerden; gerekse başta savaş olmak üzere çeşitli sebeplerle Almanya'ya giriş yapan göçmenlerden ve siyasi iltica gibi çeşitli nedenlerle Almanya'ya sığınan mültecilerden oluşan bir yekün Federal Almanya'da ciddi nüfus oranlarına ulaşmıştır. Hatta bazı hükümet dönemlerinde göç ve göçmenlik süreçlerinin daha iyi yönetilebilmesi için bakanlık boyutunda kurumsallaşma olduğu görülmektedir. Bu çalışmada Federal Almanya'ya göç eden sığınmacı, mülteci ve göçmen kadınların entegrasyonuna ve maddi-manevi destek ve güçlendirilmesine yönelik kadın merkezci sosyal hizmet politikalarında yeni yaklaşım durumları araştırılmıştır. Makalede, öncelikle bu alanda yapılmış çalışmalar incelenerek literatür taraması üzerinden bir yöntem izlenmiştir. Ayrıca özellikle ulusal çapta faaliyet gösteren kadın derneklerinin çalışmaları gözlemlenip incelenerek yorumlanmıştır. Çalışma sonunda, kadının özellikle II. Dünya savaşından sonra varlığını kabul ettirdiği ve 90'lardan itibaren, kadının bir birey olarak görülerek, göç öncesi, esnası ve sonrasındaki tüm süreçlerin kadına özgü bir bakış açısıyla yeniden değerlendirildiği, mensup oldukları dinî ve millî arka plan dikkate alınarak, buna uygun çözümler geliştirildiği verilerine ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Almanya, Sosyal Hizmet, Göçmen Kadınlar, Entegrasyon, Güçlendirme

SOCIAL WORK ACTIVITIES TO SUPPORT MIGRANT WOMEN IN GERMANY

ABSTRACT

The economic and technical breakthrough of the Federal Republic of Germany after World War II and its rapid transformation into a country of social welfare have brought Germany to the top levels in the category of countries receiving immigration. Both the guest workers who came to Germany with the agreements made with some other countries in order to meet the labour force needs of Germany and the

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Yalova Üniversitesi, Sosyal Hizmetler Bölümü, sairyunus53@hotmail.com

immigrants who entered Germany for various reasons, especially the war, and the refugees who took refuge in Germany for various reasons such as political asylum have reached significant population rates in the Federal Republic of Germany. In some government cabinets, it is even seen that there has been institutionalisation at the ministerial level in order to better manage migration and immigration processes. In this study, new approaches in women-centred social service policies for the integration of asylum-seekers, refugees and migrant women migrating to the Federal Republic of Germany and their material and moral support and empowerment are examined. In the article, first of all, studies in this field were examined and a method was followed through literature review. In addition, the works of women's associations operating on a national scale were observed, examined and interpreted. At the end of the study, the woman's especially II. After the World War II, it was concluded that women were seen as an individual and all processes before, during and after migration were re-evaluated with a woman-specific perspective, and solutions were developed considering their religious and national background.

Keywords: *Germany, Social Service, Migrant Women, İntegration, Empowerment*

1. GİRİŞ

Göç; insanı, çevreyi ve temas ettiği her şeyi ciddi boyutlarda değiştiren önemli bir olgudur. Toplum ve bireyleri derinden etkileyen bu olgu; tarih boyunca bilimin, edebiyatın, felsefenin, sosyolojinin ve dini literatürün ana konularından olagelmiftir (Keskin, 2023: 462).

Göçün tarihi insanlık tarihi kadar eskidir. İnsanlar ve insan toplulukları doğdukları veya yaşadıkları yerleri ekonomik, coğrafı-siyasi vb. çeşitli nedenlerden dolayı terk etmek zorunda kalmışlardır. Gerçekleştirilen bu hareketler hem göç esnasındaki geçiş bölgelerini hem ulaşılan yeni bölgeleri hem de geride bırakılarak terk edilen coğrafyaları çeşitli açılardan etkilemiştir. (Ekici ve Tuncel, 2015: 11)

Bazen daha müreffeh bir hayat yaşayabilmek bazen de hayatta kalabilmek için göç yoluna koyulan insanı, ciddi boyutta sorunları da beraberinde taşıyan göç süreçleri; maddi ve manevi olarak yıpratılmaktadır. Bu yüzdendir ki yolcu olana ve yolda kalmış olana yardımcı olabilmek için, insanlık ortak tecrübesi evrensel hukuk kuralları düzenlemeyi bir ödev ve bir zorunluluk olarak görmüştür. Gerek ideolojik gerekse dini metinlerde de övülen, göçmenlere ve zorda kalmışlara destek olma durumu, bir erdem ve insanlık ortak değeri olarak zamanla kurumsal mahiyet ve form olarak yasal boyutlarda yerini bulmuştur. Hali hazırda uluslararası göç ve göçmenlik, evrensel insan aklının ihtimamla üzerinde durduğu, temel insan haklarının korunması için, özel bir gayret ortaya koyarak mücadele ettiği bir süreçtir (Karabulut, 2022: 909).

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1267058

BANÜSAD, 2023; 6(2), 48-66

Göç ve göçmenlik kavramlarının ortalama tanımları yapılırsa bile, uygulama da ortaya çıkabilecek farklılıklar, uygulamanın yapıldığı zeminin, zamanın ve durumun bir gereği olarak tanımlarda bazı farklılıkları kaçınılmaz kılmıştır. Bu durum yerel şartların her yerde aynı olmamasının ve daha sürdürülebilir iyilik halinin gerekliliğinin bir sonucu olarak da yorumlanabilir. Süreç yönetimlerinde farklı yaklaşımlar mümkün ve mevcuttur. Almanya'daki akademik literatür, kavramlar arası oldukça net tanımlar vermekle beraber göçmen kavramını genel ve şemsiye kavram olarak da kullanmaktadır. Bu çalışmada da göçmen kavramı literatür anlamı aşılılarak yeri geldikçe hepsini ihtiva eden bir şemsiye kavram olarak kullanılmıştır (Rada, 2018: 54, 55, 56).

Avrupa'da rönesans ve reformasyon ile ön plana çıkan eşitlik, adalet, özgürlük kavramlarının üzerinden oluşturulan sosyo-kültürel yapı ve akabinde sanayi inkılabıyla ekonomik atılımın gerçekleşmesine paralel kurulan sosyal güvenlik sistemleri günümüz Avrupa'sının temellerini oluşturur (Richter ve Wolff, 2018: 8). Fakat bireyin özgürlük alanının genişlemeye başladığı dönemlerden olan Fransız devriminden bile, kendilerine özgürlükten bir pay düşmediğini gören kadınlar, kadın hakları için verdikleri mücadeleyle (Vahsen, 2008: 1) elde ettikleri kazanımlarını, zamanla tüm Avrupa'ya ve dünyaya yaymışlardır. Kadın haklarının tanınması, tanımlanması ve elde edilmesi hususundaki gelişmeler, Almanya'da özellikle sosyal politika ve sosyal hizmet yoluyla göçmen kadınlara da ulaştırılmaktadır. Bu hizmetler biopsikososyal ve manevi olarak her alanda yapılmaya çalışılmakta; sivil toplum örgütleri ve belediyeler başta olmak üzere çeşitli resmî kurumlar tarafından yürütülmektedir.

Avrupa Birliği içinde ise Federal Almanya Cumhuriyeti sosyal politika ve sosyal politika uygulayıcısı olarak lokomotif bir rol üstlenmektedir.

Göç ve göçmenlik kavramları özellikle 2.Dünya Savaşı'ndan sonra yoğun bir şekilde Almanya gündemini meşgul etmiştir. Göçmenlerin vatandaşlığa alınıp alınmaması, statüleri, eğitim durumları, entegrasyonları hatta kendilerine vatandaşlık verilip verilmemesi vb. her türlü alanda siyasilerin, enstitülerin, akademik çevrelerin, STK'ların gündeminde yer tutan göç ve göçmenlik kavramları Almanya'da ciddi teorik ve pratik birikim oluşturmuştur (Yamanlar, 2020: 577, 578).

Göç, genel olarak klasik yaklaşımda erkek merkezli bir bakış açısıyla değerlendirmeye tabi tutulmakla beraber özellikle son yüzyılda ortaya çıkan feminen hareketlerin etkisiyle, kadınların da göç hareketleri ve göç hareketi öncesi ve sonrası süreçleri daha dikkatle incelenmeye başlanmıştır. Kadını göç sürecinde anlama ve onların kendilerine ait özel, spesifik durumlarına uygun sosyal politika ve uygulamalar geliştirilmeye ağırlık verilmiştir. Almanya'da da bu gelişmelere uygun olarak entegrasyonun çeşitli seviyelerinde çok yönlü uygulama ve politikalar geliştirilmektedir (Lechner ve Atanisev, 2023: 8).

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1267058

BANÜSAD, 2023; 6(2), 48-66

Kadınların dezavantajlı konumunun göç süreçlerinde de devam etmemesi için problemlerin teşhisi, tesbiti, çözüm önerileri, iyileştirme politika ve uygulamalarının eksikliklerinin görülmesi önem arz etmektedir. Göçmenlerin genel evrensel insanlık normları açısından durumlarının iyileştirilmesi kadar, gerek buldukları yöredeki yerli koşullar ve gerekse cinsiyet gibi temel toplumsal rollerine uygun politika ve hizmetlerin üretilmesi de önemlidir (Lechner ve Atanisev, 2023: 48).

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Göç, göçmen, mülteci ve sığınmacı kavramlarının kavramsal sınırına dair literatürde oldukça fazla farklı yaklaşım ve tanım söz konusudur. Her bilim dalı kendi karakteristik yapısı temelinde bir tanımlamaya gitmiştir. Biz de çalışmamızda söz konusu kavramlardan kastedilen mananın anlaşılması amacıyla ilgili kavramların kapsamını ve çerçevesini vermenin uygun olduğunu düşünüyoruz.

2.1. Göç ve Göçmen Kavramları

Göç ve göçmenlik ile ilgili kavramlar üzerine çok sayıda tanım yapılmış olmakla beraber; bazen ulusların kendi dillerindeki göçle ilgili terimsel farklılıklar, bazen halk dili ile akademik dil arasındaki farklılıklar, bazen de göçün gerçekleştiği zemin hakkındaki algıların gerek siyasi gerekse akademik camiadaki yorum farklılıkları göç ve göçmenlik ile ilgili anlam kaymalarına sebebiyet verebilmektedir. Oysa doğru bir göç algısı, tartışması ve tanımlaması, göç olgusunun yönetimi için oldukça önem arz etmektedir.

Kavramların tanımlamaları ve tek bir tanım üzerinde görüş birliğinde olunması çok mümkün görünmemektedir. Bu açıdan göç teriminin de tek bir tanımının yapılamayacağı açıktır. Köken olarak Latince “yer değiştirmek, taşınmak” anlamlarına gelen migrare kelimesine dayanan göç (migration (İng.), Wandern (Alm.)) (Aigner, 2017: 3), Türk Dil Kurumu Sözlüğü’ne göre, “ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret” (Türk Dil Kurumu, 2019) şeklinde tanımlanmıştır. Göçlerin, farklı politik, sosyal, ekonomik ve kültürel olaylardan kaynaklanması, konuya yönelik hiçbir tanımın tam anlamıyla yeterli olmasına engel olsa da, evrensel anlamda yapılan bazı tanımlamaları da vermek gereklidir. Göçün ne olduğu ifade eden; göçmenlik, mülteci, sığınmacı gibi kavramlarının düzenlendiği ulusal ve uluslararası tanımlar vardır. Bu kavramlar için farklı tanımlar yapıldığı da görülebilmekle beraber uluslararası tanımlar yine de üst/şemsiye kavram olma özelliğine sahiptir. Uluslararası Göç Hukuku- Göç Terimleri Sözlüğü’ne göre göç: “Uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmek. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna, mülteciler, yerinden edilmiş kişiler, yerinden çıkarılmış kişiler ve ekonomik göçmenler dâhildir” (Çiçekli, 2009: 22).

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1267058

BANÜSAD, 2023; 6(2), 48-66

Göç kavramı tüm göç hareketlerini kapsar: kırsal kesimden kentlere yönelik iç göç, çeşitli nedenlerle gerçekleştirilen sınır ötesi göçler, savaşlar veya diktatörler tarafından uygulanan göç veya sınır dışı edilme, iş sözleşmeleriyle düzenlenen işgücü göçü ve kişinin kendi devletinin sınırları dışında yasadışı veya kaçak olarak iş araması vb. hangi nedenden olursa olsun gerçekleşen yer değiştirmeler göç kavramıyla tanımlanır (Nuscheler, 1995: 27).

Göç kavramında olduğu gibi göçmen kavramında da üzerinde ittifak edilen ve göçmenin bütün vasıflarını haiz bir tanım yapmak mümkün değildir. Bu durumun nedenlerinden biri de farklı göçmen yapılarının varlığı ve söz konusu türlerin birbirine yakın özellikler gösterebilmesi ve bazen iç içe geçmiş bir mahiyette olabilmeleridir. Meselâ, vasıflı bir göçmen hem uzun süreli hem de düzenli göçmen tanımlarıyla ilintilidir. İşsiz bir kişi ekonomik problemler sebebiyle başka bir yere göç ettiğinde ekonomik göçmen grubuna dâhil olur. Fakat bu kişi, ırkı, dini ya da cinsiyeti nedeniyle işsiz kalmış ve yer değiştirmişse bu durumda onu yalnızca ekonomik göçmen şeklinde kabul etmek zorlaşmaktadır (Koser, 2007: 19). Ayrıca göç yapılan ülkede kalınan zaman, iş imkânları gibi durumların değişimine paralel olarak göçmen türü de zamanla dönüşüm göstermektedir.

Yer değiştiren birey ya da grubun hangi vasıfta isimlendirildiği göç ettiği ülkenin kabulleriyle de doğrudan ilişkilidir. Zira bazı ülkeler vatandaşlık tanımlarını ülkede doğmuş olma şartına bağlarken, bazı ülkeler ise kan ve soy bağı üzerinden bir vatandaşlık tanımı yapmaktadırlar. Bu farklılık ilgili yere giden bireyin statüsünü de değiştirecek, bu durumda olan birey bazı ülkelere göre göçmen, bazılarında göre ise vatandaş olarak tanımlanacaktır (Castles ve Miller, 2008: 294-319).

2.2. Mülteci ve Sığınmacı Kavramları

Cenevre Mülteciler Sözleşmesi ve akabinde yapılan 1967 Protokolü ise halihazırda mültecilerin korunması için, en önemli uluslararası belge olma özelliğini korumaktadır. Sözleşme, bir mültecinin kim olduğunu, hangi yasal korumayı, hangi yardımı ve sözleşmeyi imzalayan devletlerden hangi sosyal hakları alması gerektiğini açıkça tanımlamaktadır. Ancak aynı zamanda bir mültecinin ev sahibi ülkeye karşı yerine getirmesi gereken yükümlülükleri de tanımlar ve savaş suçluları gibi belirli grupları da mülteci statüsünden dışlar (Cenevre Mülteci Sözleşmesi, Madde: 1, 2015: 6).

Zorunlu olarak kendi ülkesini terk eden kişiye, mülteci denmekle beraber, hukuki anlamda mülteci Cenevre Mülteci Sözleşmesi hükümlerine tabi olan kişidir (Cenevre Mülteciler Sözleşmesi, 1951). Sözleşmenin 1a maddesine göre: ‘Mülteci, ırkı, dini, tabiiyeti, belirli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi görüşü nedeniyle zulme uğrayacağından, haklı sebeplerle korktuğu için, vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu korkular nedeniyle o ülkenin korumasını kullanmak isteyebilir veya kullanmak istemez’ durumunda olan kişidir (Çiçekli, 2009: 65). Mültecilere dair bu

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1267058

BANÜSAD, 2023; 6(2), 48-66

tanımlama genel olarak korunsa da zaman ve mekân bakımından yapılan sınırlama Mültecilerin Hukûkî Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü ile kaldırılmıştır (Hazan, 2018: 188).

Zulüm korkusunun haklı olup olmadığı bir sığınma prosedüründe belirlenir. Bu prosedürler ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Henüz karara bağlanmamış bir sığınma başvurusunda bulunan kişiler ‘sığınmacı’ olarak kabul edilirler (İHEB, Madde: 14/1). Sığınmacı, ilticasının kabulü amacıyla başvurusunu yapıp bekleyen yani devam eden iltica prosedürünü sürecinin sonucunu bekleyen kişiye denir. Federal Almanya’da bu başvurular Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (BAMF) isimli Mülteci ve Göçmen Dairesi tarafından değerlendirilerek; başvuru sahibinin sığınma hakkına sahip olup olmadığını, kendisine mülteci statüsü verilip verilemeyeceğini veya her ikisinin birden reddedilip reddedilmeyeceğini kontrol eder ve değerlendirir (Almanya Göçmen ve Mülteciler Dairesi, 21.02.2023). Sığınmacılar nasıl ve neden zulme uğradıklarını açıklamak zorundadırlar. Sığınmacılar tarafından talep olunan hakka “iltica hakkı” (İng. “asylum“) denir ve iltica bazı ülkelerin önceden belirlenmiş koşullara uygun başvurularda bulunan kimselere verdiği hukuki ve politik bir haktır. İltica başvurusu kabul edilen kişi uluslararası koruma statüsüne kavuşur ve kendi isteği dışında geldiği ülkeye geri göndermeye zorlanamaz. Birleşmiş Milletler Mülteci Ajansı (UNHCR) mültecilik statüsünün belirlenmesinde asıl olanın zulmün failinin olmadığını; kişinin kendi ülkesinde bulunmadığı için uluslararası korumaya muhtaç olup olmadığını, bir kişinin, kendi devletinin artık bunu ırk, din, milliyet, belirli bir sosyal gruba veya siyasi görüşe ait olmak gibi temel insan haklarından mahrum olmamak veya zulüm görmemeyi garanti edemediği veya garanti etmek istemediği için göçmen kişinin uluslararası korumaya ihtiyacı olduğu gerçeğini, kabul eder.

Göçmen (Migrant/in) ve mülteci (Flüchtling) arasındaki ana ayrım ‘gönüllülük’ ifadesinden çok uluslararası korumaya girip girmediği hususunda netleşir. Göçmen, yaşam koşullarını iyileştirmek için genellikle gönüllü olarak ana vatanını terk eden kişidir. Geri dönerse, hükümetinin korumasından yararlanmaya devam edecektir. Mülteciler ise zulüm tehdidinden kaçmakta ve bir aidiyet dolayısıyla bu tehdiye maruz kalmış ve mevcut koşullar altında ülkelerine dönemiyor olmalı; çünkü işkence görme veya öldürülme tehdidi vardır.

Devletler, uluslararası sözleşmeler dışında kendi yasalarında da göç ve göçmenlikle ilgili çeşitli kanuni düzenlemeler yapabilmektedir. Federal Almanya Cumhuriyeti’nde iltica hakkı temel bir haktır ve anayasal bir statüye sahiptir. Nitekim anayasada bu hak şöyle düzenlenmiştir: Siyasi zulüm gören kişiler sığınma hakkına sahiptir. Hak yabancıların resmi olarak sahip olduğu tek temel haktır. Almanya sığınmacılara koruma ve güvenlik sağlar. Bazı koşulları sağlaması halinde işgücüne sınırsız erişim ve uzatmaya dayalı birkaç yıllık oturma hakkı verir. Geçen yıllarla beraber sığınmacının ülkesindeki şartlar

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1267058

BANÜSAD, 2023; 6(2), 48-66

değişmemişse süresiz oturum hakkı tanınır. Sığınmacı diğer yabancılar ve Almanya vatandaşları gibi sosyal ve ekonomik haklara sahip olur (Sığınma Kanunu, 1992, Madde: 16a).

Göç, göçmen, mülteci ve sığınmacı kavramlarına dair çok farklı tanımlamalar içinde kavramsal bir çerçeve çizdikten sonra mülteci kadınların söz konusu göç hareket durumlarının nasıl seyrettiği ve hangi gerekçeler temelinde yapıldığını vermek yerinde olacaktır.

3. MÜLTECİ/SIĞINMACI KADINLAR VE ALMANYA'DA YAPILAN DESTEKLER

3.1. Mülteci Kadınların Göç Hareket Süreçleri

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (UNHCR) verilerine göre, Mayıs 2022 tarihi itibarıyla dünyada, evlerini terk etmek zorunda kalanların sayısı İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana 100 milyonu aşmış durumdadır (BM Yüksek Komiserliği Mülteciler Global Raporu, 2019: 80, 81). Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği verilerine göre bu göç hareketlerine katılan, yerinden edilen insanların yaklaşık %50'si kadındır. Yaşadıkları yerleri terk eden kadın göçmenlerin göç hareketlerinin ise %40'a yakını ülke sınırlarını aşabilmektedir. Çünkü kadınlar için bu göç hareketleri genellikle maddi imkânlardan yoksun olmaları ve uzun kaçış yollarının birçok tehlike oluşturması yüzünden daha tehlikeli olmaktadır. Kadınlar birçok nedenden dolayı kaçmak zorunda kalabiliyor; siyasi zulümler, iç savaşlar, çevre felaketleri, yoksulluk ve çeşitli şiddet biçimleri bu gerekçeler içinde sayılabilir. Toplumsal cinsiyete dayalı da izah olunan; aile içi şiddet, namus cinayetleri, zorla evlendirme, zorla kısırlaştırma, dul kadın yakma veya tecavüz gibi insanlık suçları da bu duruma örnek verilebilir. Ayrıca bu tür cinsiyete dayalı şiddetlerin, kadınlar evlerini terk ettikten sonra bile sona ermediğini, kaçış sırasında ve sonrasında da aynı tehlikelere maruz kaldığı bilinmektedir. Hatta sadece kaçış yollarında değil ev sahibi ülke içinde, kamplarda da bu durumların devam edebileceği bildirilmiştir (Çalışkan, 2018:11).

Kadınların hayat tecrübeleri, ihtiyaçları genellikle erkeklerinkinden farklı olması sebebiyle gerek göç öncesi gerek göç süreci gerekse göç sonrasında bu farklılıkların göz önünde bulundurularak onlara özgü koşullar sağlamaya gayret edilmesi, göçmen kadınların iyilik hallerinin ve sağlıklarının devamlılığı için gereklidir. Çünkü bu farklılıklar göç hareketlerini, göçmen kadınların entegrasyon hizmetlerine katılımını, tıbbi ve psikososyal bakıma erişimlerini ve hatta temel ihtiyaçlara erişimlerini sınırlayabilir ve göçmen kadına dezavantaj olabilir. Hayatta kalabilmek için öncelikle ve özellikle savaş ve terör bölgelerinden kaçmaya çalışan kadınların göç esnasında karşılaşılabilecekleri, travma yapıcı etkiler olarak; savaş bölgesinde kalmak başta olmak üzere, yiyecek veya su eksikliği çekmek, barınacak bir yer bulunulamaması, aile üyelerinin ölümleri veya kayıplarının yanı sıra ciddi kazalar veya patlamalar, daha az sıklıkla ancak önemli ölçüde; hapis, işkence, kaçırma ve cinselleştirilmiş şiddet gibi

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1267058

BANÜSAD, 2023; 6(2), 48-66

ciddi travmalar da söz konusudur. Yine ulaşılan ülkelerdeki yaşam koşulları bağlamında; mali kaynak eksikliği gerek kültürel gerekse dini vb. temel yaşam stillerinden kaynaklı farklılıkların yerel unsurlar tarafından bilinilememesi veya yeterince dikkate alınmamasından kaynaklanan mahremiyet eksiklikleri, bürokratik engellerle barınma güçlükleri gibi problemler ön plandadır. Yapısal ve kültürel farklılıkların getirdiği eşitsizlikler ve farklılıklar olarak dil, din, görünüm vb. üzerinden oluşan ön yargıların getirdiği ayrımcılık kadınların ruh sağlığı üzerinde olumsuz etkilere sahiptir (Abels ve Scholer-Ocak, 2017:3).

2017 yılındaki verilere göre, ABD, Çin, Japonya, Almanya, Fransa ve İngiltere gibi 6 gelişmiş ülke tarafından BM tarafından kayıt altına alınmış bulunan mülteci ve sığınmacıların, ancak % 9'a yakını kabul edilmektedir. Öte yandan mültecilerin % 85'i ise sözde gelişmekte olan ülkeler diye tanımlanan devletler tarafından kabul edilmektedirler. Avrupa Birliği göç politikalarının göç hareketlerine karşı savunmaya dayanan, refleksif bir tavır arz etmesi bu durumun birliğe göçmen girişini zorlaştıran durum ortaya çıkarması ve Avrupa'ya yasal erişim yollarının eksikliği, düzenli iltica prosedürlerinin bürokratik süreçlerinin uzunluğu ve böylece bireysel koruma taleplerinin incelenmesinin uzun sürmesi, göç sürecinde bölünmüş ailelerin aile birleşimi taleplerinin uzun prosedürleri beklemesi gibi süreçler göçmenleri, özellikle göçmen kadınları ve çocukları derinden etkileyebilmektedir (Krämer ve Scherschel, 2018: 3).

Mülteci kadınlara mahsus uluslararası koruma düzenlemeleri 1990'lardan beri yürürlüktedir. UNHCR, 1990 yılında "Mülteci Kadınlar Politikası"nı yayınladı. 2005 yılı itibariyle Alman Göç Yasası devlet dışı zulüm ve cinsiyete dayalı zulmü koruma sağlama gerekçesi olarak kabul etti. Almanya'da kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddetin önlenmesi ve bunlarla mücadeleye ilişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi, yasal, bağlayıcı bir insan hakları belgesi olarak Şubat 2018'de yürürlüğe girdi. Alman İnsan Hakları Enstitüsü'ne göre bu sözleşme, Avrupa'da kadına yönelik her türlü şiddete karşı kapsamlı mücadele için uluslararası düzeyde bağlayıcı ilk belgedir (Rabe ve Leisering, 2018: 9). Bu Sözleşme, Almanya'da uyuşuna, inancına, düşüncesine ve ikametine bakmaksızın cinsiyete dayalı şiddet gören herkesin korunmasına hizmet eder (Krämer und Scherschel, 2018: 3).

İyi bir iltica ve entegrasyon politikası için toplumsal cinsiyete duyarlı düzenlemelere ihtiyaç olduğunun vurgulandığı bir çalışmada, kadın mültecilerin özel durumlarının gözetileceği yeni düzenlemelerin gerekliliği hatta mültecilerin tanınması ve korunmasına ilişkin temel uluslararası normların bile bu anlamda hala eksiklikler ve boşluklar taşıdığı ifade olunmaktadır. Göçmenlerin yaşadığı travmatik ağır durumları göstermesi açısından bu istatistik dikkate değerdir. Şöyle ki; Sahraaltı bölgesinden kaçarak Libya üzerinden Avrupa'ya ulaşan ve iltica eden çocukların 4'te 3'ü yetişkinler tarafından uygulanan tehdit, şiddet ve saldırganlığın; kadınların ise yarısı cinsiyete dayalı şiddetin mağdurudur. Bu travmatik süreçlerin atlatılabilmesi veya etkisinin minimize edilebilmesi için,

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1267058

BANÜSAD, 2023; 6(2), 48-66

rehabilitasyon ve entegrasyon bağlamında, iltica edilen ülkede de mağduriyet yaşamamalarına yönelik düzenlemelere ihtiyaç vardır. Federal Almanya kendi iç düzenlemelerinde 2005 yılı, Federal bölgede İkamet Yasası'nı daha önce geçerli olan "Yabancılar Yasası"nın yerine yürürlüğe koyarak, Mülteci Sözleşmesi kapsamında tanınan göç ve iltica nedenlerini; belirli bir sosyal gruba mensubiyet temelinde, yaşama hakkına yönelik veya fiziksel, ruhsal bütünlüğe yönelik veya sadece cinsel özgürlüğe yönelik olabileceğini zulüm olarak kabul etmiş ve buna ek olarak, devlet dışı aktörlerden de bu tehditlerin gelmesi durumunu zulüm kabul edip iltica sebebi saymıştır (Binnemann ve Mannitz, 2018: 2).

3.2. Almanya'da Kadın Göçmenleri Güçlendirme Yaklaşım Örnekleri

Almanya'da gerek sığınmacı gerekse mülteci statüsünde bulunan kadınlar homojen bir durum arz etmemektedirler. Değişik etnik yapılar, inançlar ve aidiyetlere ait olan bu göçmen kadınların başlıca menşeleri ise; Suriye, Afganistan, Eritre, İran, Somali, Nijerya ve Türkiye'dir.

Medya kamuoyunda, mülteci kadınlar genellikle eşler ve anneler olarak dar bir anlam çerçevesine sıkıştırılmış biçimde, erkek göçmenlerin pasif yoldaşları olarak temsil edilmektedir. Mülteci erkeklerle karşılaştırıldığında, çoğunluğu özellikle savunmasız olarak tasvir edilmektedir (Worbs ve Baraulina, 2017: 3). Bununla birlikte, kırılabilirliği ve hassaslığı tüm mülteci kadınlara genellemek sorunlu bir yaklaşım tarzıdır. Bu, birçok mülteci kadının günlük yaşamlarındaki kısıtlayıcı yapıları kırmaya, siyaseti ve toplumu şekillendirmeye aktif olarak katılmaya istekli oldukları gerçeğini görünür olmaktan çıkaran olumsuz bir durumdur. Oysa mülteci kadınlar, çocuklarıyla ve aileleriyle normal bir günlük hayata dönmeyi ve mümkün olduğunca yeni bir hayatı yeniden inşa etmeyi istiyorlar (Ulmann ve Lingen-Ali, 2018: 3).

Sığınmacı veya mülteci gibi statülerdeki insanların hem kendi hayatlarının hem de yaşadıkları çevrenin iyilik halinin devamı için, bulunulan zemin ve mekâna uyum sağlamaları önemlidir. Bu uyum, entegrasyon vb. kavramlarla da ifade olunmaktadır. Genellikle göçmenlerin ve göçmen kadınların hukuki, toplumsal, politik ve ekonomik anlamlarda güçlendirilmesi ve bu sahalardaki temel hak ve görevlerinin kendilerine öğretilmesi yoluyla bu entegrasyona katkı sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu bağlamda Federal Almanya'da entegrasyon süreçleri kadın göçmenlere yönelik farkındalığını giderek artırmaktadır.

Göç, cinsiyetten bağımsız değildir, çünkü erkekler ve kadınlar çok farklı göç deneyimlerine sahiptir. Bu, göç sürecinin karar verme aşaması, başka bir ülkeye yolculuk süreci, ulaşılan ülkede gerçekleşen sosyal katılım ve katılım süreçleri gibi göç olgusunun her aşaması için geçerlidir. Bu süreçler, ulusal ve uluslararası göç politikalarıyla çerçevelenmektedir. Göç politika ve araştırmaları uzun bir süreye kadar öncelikle ve özellikle erkeklerin göçü üzerinden tasarlandığından; kadınların göç

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1267058

BANÜSAD, 2023; 6(2), 48-66

deneyimlerini daha iyi anlamak ve ona uygun politikalar geliştirmek gereklidir. Erkeklerin ve kadınların farklı ihtiyaçları, kaynakları ve yaşam durumları, göçmen kabul politikalarında çok az dile getirilmiş veya güçlü bir şekilde klişeleşmiş anlayışlar üzerinden ele alınmış olsa bile; artık cinsiyete duyarlı teklifler ve kavramlar giderek daha fazla geliştirilmekte ve konuya yönelik siyasi çabalar yönlendirilmektedir. Entegrasyonun çeşitli seviyelerde istikrar ve güvenlik gerektiren yönleri dikkate alınarak gerek kadın gerekse erkek mültecilere yönelik yaklaşımlar geliştirilmektedir.

Federal Hükümet'in Göç, Mülteciler ve Entegrasyondan Sorumlu Komiseri; Almanya genelinde özellikle savunmasız insanları (kadınlar, çocuklar, kızlar ve mülteciler) güçlendirmeyi amaçlayan projeleri desteklemektedir. Bu destekleme Federal Almanya'da yaşayan ve yaklaşık yüzyıldan fazla sürede elde edilmiş kadın haklarının muhafazası, gelişmesi ve mülteci veya sığınmacı statüsündeki kadınların da bu haklara ulaşmasıdır. Bu temel hakların muhafazası için gerekli olan kadınların güçlendirilmesidir. Güçlendirmeden kasıt kadınların; kendileri için hareket edebilme iradesine sahip olabilmeleri, kadınlarla beraber diğer dezavantajlı grupların da istemedikleri ve ihtiyaç duymadıkları şeyin zorla yaptırılmaması demektir (Ullman ve Lingen-Ali, 2018: 3).

Ayrıca bu çalışmalar Almanya Göçmen Dairesi'nin (BAMF), 'ülkede kalıcı ve yasal olarak yaşayan tüm insanları topluma dahil etmek' (Integration) şeklinde tanımladığı entegrasyon politikasının da temel hedefidir.

3.2.1. Göçmen Kadınların Güçlendirilmesi Bağlamında İşgücü Piyasasına Katılım ve Entegrasyonları

Erkeklerin ve kadınların farklı ihtiyaçları, potansiyelleri ve yaşam durumları olduğu dikkatten kaçırılmadan göç süreçlerinin araştırılması ve yönetilmeye çalışılması artık dünya çapında kabul gören bir durumdur. Başlangıçta göçmen kabul politikalarında neredeyse hiç dikkate alınmamış olsa bile, cinsiyete duyarlı teklifler ve kavramlar şu anda giderek daha fazla geliştirilmekte ve konuya yönelik siyasi çabalar da yönlendirilmektedir. Gerek var olan geçmiş tecrübeler gerekse yapılan güncel akademik çalışmalar ve incelemelerden faydalanarak, göçmenlerin temel karakteristik, cinsel, etnik vb. yapıları daha bir dikkate alınarak yeni stratejiler, sosyal politikalar ve uygulamalar geliştirilmektedir. Geleneksel göç, göçmen, mülteci kavramları güncellenebilmekte ve yeni durumlara uygun hizmetler üretilmektedir. 2021 yılı Ağustos ayı itibariyle yayımlanan bir incelemeye göre, 2013 yılından beri Almanya'ya göç etmiş mültecilerin yaklaşık yarısı iş gücü piyasasına girmiş bulunmaktadır ve bu nüfusun % 60'ı erkek %28'i de kadınlardan oluşmaktadır. Kadınların kendi başına ayakta durabilmeleri, onların daha az bağımlı olmaları ve güçlü olmaları anlamına da gelmektedir. Güçlü bir birey daha güçlü bir ekonomiye tanımlanabilmektedir. Bu anlamda göçmen kadınların iş gücü piyasasında daha fazla yer bulabilmeleri hem kendileri hem de yerleştikleri toplumlar için avantajlı olacaktır. 2013 yılından

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1267058

BANÜSAD, 2023; 6(2), 48-66

İtibaren Almanya’da mültecilerin iş gücü piyasasına entegrasyonu siyasi tartışmaların odağındadır. O zamandan beri, mültecilerin iş gücü piyasasına girişi, dil ve entegrasyon kurslarına erken erişim, ön kontroller ve sığınma prosedürlerinin hızlandırılması da dahil olmak üzere yasa ve kurumlar tarafından giderek daha kolay hale getirildi. Bu çalışmalarla 2013'ten bu yana göç eden mülteciler iş gücü piyasasına bir önceki döneme göre biraz daha hızlı girdiler. Ancak mülteci kadınların iş gücü piyasasında % 28’lik düşük bir oran ile görülmesinin temel sebeplerinden birisi olarak, kadınların neredeyse 4’te 3’ünün genellikle küçük çocuk sahibi olmalarıdır. Bu nedenle, aileler için uygun bir çocuk bakım altyapısı sistemi kurulması, kadınların eğitim ve işgücü piyasasına katılımına önemli bir destek ve teşvik olacaktır (Kosyakova, Gundacker, Salikutluk ve Trübswetter, 2021: 1).

OECD tarafından yapılan bir çalışmada, mülteci kadınların geldikleri ülkelerden de özellikle getirmiş oldukları toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sonucu olarak daha düşük seviyede eğitim almış kadınların entegrasyon açısından daha zorlandıkları belirtilip, göçmen ve mülteci kadınların kabul edildikleri ülkede temel olarak üç ana dezavantajları olduğuna dikkat çekilir. Bu üç ana başlık sağlık, eğitim ve iş hayatına entegrasyondur. Bu üç dezavantajın daha hızlı aşılabilmesi için ise ev sahibi ülkenin dilinin en uygun biçimde sunulması gerektiği ve hatta kadınların dil öğrenimindeki başarılarının sonraki nesillerin entegrasyonu ve başarısını olumlu etki edeceğine dikkat çekilmiştir (Liebig ve Tronstad, 2018: 4-12).

Göçmen kökenli ailelerin büyük problemlerinden biri olan işsizlik, annelerin işyerlerinde çalıştırılmasıyla azalmaktadır. Göçmen aileye mensup annelerin bu şekilde istihdam edilmesi ve topluma katılımı başta çocuklar olmak üzere tüm ailenin topluma entegrasyonuna katkı sağlamıştır.

Araştırmalar, reşit olmayan çocukları olan göçmen kadınların istihdam edilmelerini önemsediklerini ortaya koymaktadır. Almanya’da yaşayan göçmen annelerin neredeyse yarısı istihdam edilmemekte, ancak bu annelerin yaklaşık yüzde 68’ i istihdam edilmeyi istemektedir ve üçte birinden fazlası hemen iş aramaktadırlar. Annelerin yüzde 36’ sı (teknik) Abitur’a sahip ve yüzde 57’si çıraklık ya da daha yüksek mesleki niteliklere sahiptir.

Federal Aile İşleri Bakanlığı’nın "İşyerinde güçlü - göçmen kökenli anneler devreye giriyor" adlı ESF federal programı annelerin çalışmaya başlamasını kolaylaştırma amacıyla yapılan bir proje olması açısından dikkat çekicidir (Federal İstatistik Kurumu, 09.04. 2023).

"İş başında, Güçlü" projesi ülke düzeyinde birçok noktada aktif noktalar oluşturmuştur. Söz konusu bu projeler yoluyla bireysel destek (koçluk ve rehberlik) sağlanarak annelerin istihdama katılmalarının sağlanması için destek verilmektedir. Bu destek annelerin iş geliştirme, beceri değerlendirme ve yeterlilik araçlarına ve dolayısıyla işgücü piyasasında tanıtılmalarını sağlamaktadır.

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1267058

BANÜSAD, 2023; 6(2), 48-66

Katılımcılar, işgücü piyasasında aile ve kariyer uyumluluğuna ilişkin tavsiye ve destek almaktadırlar. Söz konusu proje mâli olarak Federal Aile, Yaşlılar, Kadınlar ve Gençlik Bakanlığı ve Avrupa Sosyal Fonu tarafından desteklenmektedir.

3.2.2. Göçmen Kadınları Güçlendirme Çalışmalarında Derneklerin Desteği

Almanya’da göçmen kadınlar tarafından kurulmuş değişik dernekler var olup kadınların uyumu ve kendi ayakları üzerinde durumları için gayret sarf etmektedirler. Bu kadın dernekleri özellikle göçmen/mülteci kadınların karşılaştığı dezavantajlı durumlara dikkat çekmek, göçmen kadınların Almanya’ya uyumuna, güçlendirilmelerine ve kadınlara yönelik bugüne kadar gelen dezavantajlı durumların düzeltilmesine yönelik çalışmalar yapmaktadırlar. Bu faaliyetlere, Balcı bir çalışmasında şu cümlelerle değinmektedir: ‘Göçmen çalışmalarında genel olarak göçmenlerin ve göçmen kökenlilerin dezavantajlı durumunun yanı sıra son on yılda kadın göçmen sorunu “göçün kadınsallaşması” (feminization of migration) başlığı ile literatürde yerini almıştır. Bu literatürün temel çıkış noktası kadın göçmenlerin erkeklerden farklı olarak tabii oldukları belli başlı koşullara dayanmaktadır. Bundan başka örneğin Suriye savaşı sonrası mülteci kadınların yaşadığı mağduriyetler ve maruz kaldıkları şiddet hem medyada hem de akademik çalışmalarda fazlaca gündeme gelmiş bir konudur. Kadınlar yaşadıkları ülkeye yasal yollardan gelmiş olsalar bile eşlerine bağımlı olarak oturma ve çalışma izni alabilmekte ve çoğunlukla eğitim düzeyleri erkeklerden düşük olmaktadır. Kadın göçmenler iş hayatında da erkekler göre hem maaş hem de sektör açısından dezavantajlı durumdadır. Yani göçmen kadınlar erkek göçmenlere göre daha düşük ücretli ve daha güvencesiz işlerde çalışmaktadırlar. Göçmen kadınların en yoğun çalıştığı sektörler arasında bakım ve hizmet sektörü gelmektedir. Hükümetlerin göç politikaları ise kadınların geleneksel rollerinin devamını destekler nitelikte olduğu için kadınlar sosyal ve kültürel alandan da yoğun olarak geri kalmaktadırlar. Piper’e göre göçmen kadınlar vasıflı da olsa vasıfsız da olsa mülteci ya da göçmen eşi de olsa erkekler göre uyum konusunda daha çok engelle karşılaşmaktadır. Dahası yapılan araştırmalara göre kadınların yasal yoldan göç etme imkânları erkekler göre çok daha dar bir alanla sınırlı kalmaktadır. Dolayısı ile kaynaklara erişim açısından kadınlar erkeklerden daha dezavantajlı bir konumdadır. Tüm bunlara karşı seslerini yükselten kadın lobileri ve kadın göçmen örgütlenmeleri hükümetleri sosyal politika alanında kadın konusuna duyarlı hale getirmek için çalışmaktadır. Ekonomik ve sosyal hakları savunmanın yanı sıra kadınların eşlerinden bağımsız birer birey olarak ayakta durabilmesini sağlayacak çeşitli etkinlikler de birliğin önemli faaliyetleri arasında yer almaktadır. Bu oldukça önemlidir çünkü göçmen kadınlar evliliklerin ilk üç senesinde oturma ve çalışma izinlerini eşlerine bağlı olarak alabiliyorlar. Birlik on milyondan fazla üyesi bulunan Almanya genelinde bir çatı kuruluş olan Kadın Meclisine ve Avrupa Kadın Lobisine (European Women’s Lobby/EWL) üyedir. Kadına yönelik şiddet ve her türlü ayrımcılık ile ilgili yasaların da

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1267058

BANÜSAD, 2023; 6(2), 48-66

takipçisi durumundadır. Kısaca, devlet politikalarını hem takip etme hem alternatifler üretme konusunda aktif çalışmaktadır' (Balcı, 2018: 454-455).

Almanya Federal Kadın Bakanlığı, ülke çapında organize bir yapıyla siyasi ve sosyal eşitliği savunmak isteyen göçmen kadınları güçlendirmeye çalışmaktadır. Almanya'da yaşayan göçmen kadınların çoğu, çeşitli yapılanmalar meydana getirmiş dernek ve gruplar kurmak suretiyle geniş çaplı bir faaliyet alanı bulmuşlardır. Federal Aile İşleri Bakanlığı vermiş olduğu bu imkanlar çerçevesinde, göçmen kadınların organize olmasını ve güçlenmesini hedeflemektedir. Bu amaçla kurulan derneklerden biri 2014' te Federal Kadın Bakanlığı ve Federal Göçmenler ve Mülteciler Dairesi'nin ortak bir projesiyle mali destek alan, göçmen kadın örgütlerinin adetâ çatısını teşkil eden (Da-Migra) isimli bir dernek kuruldu. Federal çapta 70'in üzerinde üyesi bulunan bu yapı, göçmen ve mülteci geçmişi olan kadınların yasal, politik ve sosyal eşitliği sağlamak, onlar için eşit imkân ve şartlar oluşturmaya çalışmaktadır. Söz konusu kuruluşun ekonomik desteğini ise, Federal Kadın Bakanlığı ve Federal Göçmenler ve Mülteciler Dairesi üstlenmektedir (Da-Migra, 09. 04. 2023).

1980'lerde bir kaç İran kökenli sığınmacı kadın tarafından Hannover'de kurulmuş olan ve fakat zamanla internasyonal bir mahiyete bürünen Kargah (e.v.) derneğinin gerçekleştirmiş olduğu çeşitli faaliyetlerden sadece birisi olarak; şiddetten etkilenmiş ve travma geçirmiş göçmen kadınlara yönelik, kendi haklarını bilme ve bu haklarını gerek anlamak gerekse kullanabilmek için onları teşvik etmek odaklı çok dilli psikososyal danışmanlık hizmeti sunmakta; bu rehberlik ve destekleri kültürel ve sanatsal faaliyetler, ortak geziler ve tartışma gruplarıyla yerine getirilmektedir. Genellikle kadın hakları, şiddet biçimleri, korunma ve koruma yöntemleri üzerinde durulurken; bu kişilerle yüzyüze, telefonla, bireysel, topluca, kendi anadillerinde etkileşim sağlanmaktadır. Bu hizmetler sosyal hizmet uzmanları, psikologlar tarafından sunulduğu gibi, bazen bizzat benzeri olayları yaşamış mülteciler ile de gerçekleştirilebilmektedir. Böylece empatide üst düzey bir anlayışa ulaşma ve bir ayna misali mağdurun daha önceki tecrübeler üzerinden kendine rol model bulabilme ve özel bir güvene kavuşması amaçlanmaktadır (Kargah Derneği, 15.03.2023). Mülteci kadınların homojen bir grup olmamaları, farklı biyografileri, sosyalleşme deneyimleri olması ve her bireyin yaşadığı hayatın kendine özgü biricikliği içermesi anlayışından yola çıkarak, göçmen kadınlara her birinin göç tecrübesinin olumsuz etkisini en aza indirmeyi amaçladıkları iddiası ve 'şiddetsiz bir yaşam' sloganıyla kendilerini tanımlayan "Frauenhilfe München Gemeinnützige GmbH" isimli kuruluşun kısa vadeli, haftalık ve düzenli olarak, yüksek stres getirmiş travmaya dayalı uyumsuzluk yaşayan veya yaşama ihtimali bulunan kadınlara yönelik terapi desteği; profesyonel ekipler ve tercümanlar tarafından sunulmaktadır. Sığınma evlerindeki kadınlara yönelik yürütülen bu faaliyet ile hem o an hem de ileride ortaya çıkabilecek olumsuz tutumlar asgari düzeye indirilmeye çalışılmaktadır. Şiddetli travmalar tedavi edilmezse;

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1267058

BANÜSAD, 2023; 6(2), 48-66

entegrasyon sürecini olumsuz etkileyecek sosyal geri çekilmeye, kalıcı kişilik değişikliklerine, umutsuzluğa, sürekli endişe ve yabancılaşmaya sebep olabileceği vurgulanarak; bunların yerine güven tesis etmeyi, özgüveni ve özsaygıyı artırmayı amaçladıkları belirtiliyor (Thiel, 2020: 26).

Dernek tarafından sunulan hizmetlerden birisi ise göçmen kadınların cinsel hayatlarını merkeze almaktadır. Sağlık, beden ve cinsellik konularındaki bilgi eksikliği, cinsel haklar ve üreme hakları konusunda konuşabilmek için güvenilir kişi ve zeminin oluşmasının öneminden yola çıkarak; kız çocukları da dahil olmak üzere, göçmen kadınlara sağlıkla ilgili haklarına daha rahat erişebilme, sağlıklı bir cinsel yaşama yönelik bilgilendirme için, bir doktor ve cinsellik uzmanı eşliğinde bireylere ve eşlere danışmanlık sunulmaktadır (Profamilia Hamburg, 08. 04. 2023).

Sanatın iyileştirici, tedavi edici ve birleştirici evrensel yapısından faydalanarak sunulan hizmetler ile de özellikle dile gelemeyen, bilinçaltını işgal eden olumsuz durumları rehabilite eden yöntemler de denenmektedir. Bazen söz ile ifade olunamayanın bir fotoğraf veya resim veya müzik aleti ile ifade olduğu anlayışıyla; göçmen kadınlara pedagojik rehberlik altında çeşitli temalar ve odaklar etrafında atölyeler sunularak, sanatsal ve yaratıcı fikir ve hissiyatlara dokunulmaya çalışılıyor. Örneğin "Hayatım, ailem ve ben" teması etrafında düzenlenen bir atölyede; kayıp aile üyelerinin, hapisane ve savaş sahnelerinin tasvir edildiği görülmüştür. Sanatın kadınlardaki derin sessizliğe, travmatik deneyimlere mütercim olduğu deneyimlendi. Buldukları veya diğer bir ifadeyle yaşadıkları alan, mekân, duvar ile sınırlı olmadıkları ve var olan ile renkli ve güzel şeylere ulaşabileceklerine dair kendilerine özgüven geldiği, hatta bazılarının 'Hiç böyle bir şey yapmadım veya yapabileceğimi düşünmemiştim' şeklinde durum tahlili yaptıkları görülmüştür. Bu durum kadınlara ait güvenli bir alanın önemini ortaya koymaktadır (İş ve Eğitim Derneği, 16. 03. 2023).

Düzenli grup toplantıları ve geziler ile, entegrasyon ve günlük yaşam için pratik becerileri elde etme amacıyla, karşılıklı birbirlerine yardımcı olmayı koordine ederek kadınların sosyo-kültürel hayata katılımlarının yolları öğretilmektedir. Ana temalar; gelir elde etmek, dil öğrenmek, ev aramak, sağlık ve tedavi seçenekleri, ayrılma-boşanma sürecinin seyri, çocuklar üzerindeki sorumluluk ve haklar, yetkililerle ilişkiler ve orta vadeli mesleki gelişim vb. şeklindedir (Vibb Essen Derneği, 16. 03. 2023).

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Mülteci ve sığınmacı kadınlar üzerine yapılan araştırmalar göstermektedir ki; temel ihtiyaçlar kategorisinde daha insani şartların olgunlaştırılması ve daha hızlandırılmış süreçlerin göç sahasında uzman kurum, görev ve gönüllüler eliyle yürütülmesi elzemdir. Öncelikle aidiyete ait olan ve kendini bir merkeze/şeye, toplumsal yapıya aidiyetlikle ilgili olarak yapılan tanımlara uygun hizmet ve şartların oluşturulması gerekir. Mesela erkek-kadın umumi olarak kullanılan karşılama merkezlerinin, toplama

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1267058

BANÜSAD, 2023; 6(2), 48-66

birimlerinin ve konut ihtiyaçlarının kadınlara ait özel durumlar dikkate alınarak tesisi ve tahsis olunması bu duruma örnek verilebilir. Yine gerek toplama merkezleri gerekse ferdi sığınma ve barınma yerlerinde kadınların hususi durumlarını anlayabilmelerine yardımcı olacak, güvenlikçi, psikolog, terapist, sağlıkçı vb. görevlilerin bulundurulması da diğer gerekli hizmetler içinde sayılabilir. Hangi kùltür, gelenek, inanç, etnisite ve coğrafyalardan geldikleri gibi durumların dikkate alınarak yiyecek, içecek, ibadet yeri ve araçları vb. temel hayat alışkanlıklarına katkı sağlayacak imkanların sunulması da önem arz etmektedir. Yine hangi tehlikeden kaçtığı bağlamında kaçan kadının bu tehlikeye karşı emniyetinin sağlanması; kaçış esnasında kaybedilen akraba, eř, ocuk-ocuk vb. durumların negatif etkilerinin rehabilitasyonu için sağlık hizmetlerinin etkin sunumu da yeni bir hayata başlarken uyum için öncelikle zorunluluktur. Dil faktörünün anlaşılmanın önündeki en büyük engel olması, Tıbbi, psikososyal ve yasal konularda dilsel iletişim için acilen çözüm bulunması önerilmektedir. Almanya'ya ulaşan göçmenlerin kendileriyle beraber geçmişlerindeki stresleri de aynı oranda beraberlerinde taşımaları, stres faktörlerinin azalmaması, kadınların yaşam kalitesinin düşmesine etki edeceği muhakkaktır. Bu stres faktörlerinin minimize edilmesi ise hem göçmen kadınların uyumu, başarısı ve huzuru için hem de yaşanılan bölgeye katkı sağlamaları açısından önemli bir unsurdur. Bu politikanın uygulayıcısı olan kurum ve görevliler, mülteci kadınların hukuki, sosyal, siyasi ve ekonomik olarak sosyal hayata daha adil katılımı için çaba göstermekle beraber; onları hayatın aktörleri olarak algılamaya ve sadece mülteci kadınların karşılaştıkları zorluklara ve engellere değil, aynı zamanda onlara sunulan ve sunulması gereken kaynaklara ve kendilerini güçlendirme uygulamalarına da kesif bir dikkat vermeleri gerektiği vurgulanmaktadır.

Kişilerin kendi yaşadıkları yeri terk etmelerine sebep olan durumların ve göç yollarında karşılaşılan durumların kişilerin üzerlerinde nasıl bir etki bıraktığı ve yeni bir başlangıca- yeni bir hayata yöneldikleri hususunun uzman bir yaklaşımla tahlili ve gereken empati ile göçmenlere yaklaşım, kurulacak yeni başlangıç ve yaşanılacak ortama uyum açısından önemlidir. Söz konusu bu sürecin daha da iyileştirilmesi için şu önerilerin de dikkate alınması katkı sağlayacaktır:

Göçmenlerin ilk karşılanma yerleri ve konaklama birimlerinde; güven odaklı bir iletişimin yanı sıra eğitimli personel ve terapist, mütercim veya güvenlik personeli gibi daha fazla kadın profesyonel bulunmalıdır. Personel, mülteci kadınların karşı karşıya kaldığı farklı ihtiyaç ve zorluklara empatik yaklaşımıyla, açık fikirli ve net bir şekilde yanıt verebilmelidir. Mülteci kadınlar, göç tecrübesini yaşamış kadınlardır, fakat bu tecrübe kendilerinin bu isim altında tarif olunarak, klişeleşerek ve etiketlenerek, eşit bir yaşamın önündeki temel engel olmamalıdır. Gerek uluslararası gerekse ulusal hukukun bir insan olarak kendisine sunduğu yasal güvenlik hakkının eř veya partnerin statüsüne bakılmaksızın sağlanması, aile olarak hayatını devam ettirmeye isteyenlere aile birleşim hakkının

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1267058

BANÜSAD, 2023; 6(2), 48-66

sağlanması; kendini güvende hissedebileceği bir konut imkanının, barınma güvenliğinin sağlanması; özellikle toplu barınma yerlerinde şiddetten uzak kalma hakkının gözetilmesi ve yeni bir hayata başlarken iş hayatı vb. için geçmiş bilgi, birikim ve tecrübesinin denkliği dikkate alınarak o kişilere kariyer ve iş hayatı imkanlarını kolaylaştırmak gerekir. Gerek yaşanan bölgenin imkanları gerekse göçmen kadının kendi potansiyeli ve hayat tecrübesi, bakış açısı dikkate alınarak, onlarla yapılan fikir alışverişiyle; hem kendi toplulukları içinde hem de çoğunluk toplumunda sosyal güvenliklerinin sağlanması ve sosyal hayata aktif katılımları da sağlanmalıdır. Göçmen kadınları güçlendirme ve uyum süreçlerinin yürütülmesi esnasında; onların kendi potansiyellerini harekete geçirmek yerine bağımlılıkları artırıcı ya da deneyim ve beceriler yerine daha çok eksikliklere odaklanma tehlikeleri de olabilir.

KAYNAKÇA

Abels, I. ve Schouler-Ocak, Meryam (2017). <https://heimatkunde.boell.de/de/2017/08/06/zusammenfassung-study-female-refugees>, (Erisim Tarihi:15.02.2023).

Almanya Entegrasyon Komiserliği, <https://www.integrationsbeauftragte.de/ib-de/integrationsarbeit-in-den-bereichen/projektfoerderung/gefluechtete-frauen-stark-machen-1868044>, (Erişim Tarihi: 22. 11. 2022).

Almanya Göçmen ve Mülteci Dairesi / BAMF (2019). <https://www.bamf.de/DE/Themen/AsylFluechtlingsschutz/AblaufAsylverfahrens/Schutzformen/Asylberechtigung/asylberechtigung-node.html>, (Erişim Tarihi: 21. 02. 2023).

Balcı, A. Ç. (2018). Sivil Toplum Kuruluşları Olarak Göçmen Dernekleri: Almanya’da Göçmen Kadınlar Birliği Derneği, DOI: 10.7827/TurkishStudies.14522.

Binnemann, F. ve Mannitz, S. (2018). Geflüchtete Frauen In Deutschland, Anforderungen an eine geschlechtersensible Asyl- und Integrationspolitik, <https://library.fes.de/pdf-files/wiso/14528.pdf>, (Erişim Tarihi: 08. 04. 2023).

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (1948). <https://www.ohchr.org/en/human-rights/universal-declaration/translations/german-deutsch>, (Erişim Tarihi:16. 02. 2023).

Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği Global Mülteciler Raporu (2019). Kopenhagen: UNHCR Global Data Service.

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1267058

BANÜSAD, 2023; 6(2), 48-66

Birleşmiş Milletler Mültecilerin Hukûkî Statüsüne İlişkin Sözleşme/Newyork Protokolü (2015), Berlin: BM Yayınları.

Castles, S. ve M. J. Miller (2008). Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri. B. U. Bal & İ. Akbulut (çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.

Çalışkan, S. (2018). Warum Frauen fliehen: Fluchtursachen, Fluchtbedingungen und politische Perspektiven. In: Heinrich-Böll-Stiftung (Hrsg.): Frauen und Flucht: Vulnerabilität—Empowerment Teilhabe Ein Dossier, s. 10-19. https://www.boell.de/sites/default/files/frauen_und_flucht.pdf (Erişim Tarihi: 26. 08. 2023).

Çiçekli, Bülent. (2009). Göç Terimleri Sözlüğü, Cenevre: Uluslararası Göç Örgütü Yayınları.

Da-Migra Derneği, <https://www.damigra.de/dachverband/ueber-uns/>, (Erişim Tarihi: 09. 04. 2023).

Ekici, S. ve Tuncel, G. (2015). Göç ve İnsan, Birey ve Toplum Dergisi; cilt 5, sayı/issue 9.

Federal İstatistik Kurumu, https://www.destatis.de/DE/Home/_inhalt.html, (Erişim Tarihi: 09. 04. 2023).

Hanewinkel, V. (2018). <https://www.bpb.de/themen/migration-integration/kurz dossiers/280217/frauen-in-der-migration-ein-ueberblick-in-zahlen/>, (Erişim Tarihi: 20. 11. 2022).

Hazan, J. C. (2018). Geçmişten Geleceğe Zorunlu Göç: Mülteciler ve Ülke İçinde Yerinden Edilmiş Kişiler, içinde: Küreselleşme Çağında Göç Temel Kavramlar, Tartışmalar, der. Ihlamur- Öner, S. G. , Öner, N. A. Ş. , İstanbul: İletişim Yayınları. ss. 183-197.

İş ve Eğitim Derneği (Arbeit Und Bildung e. V), <https://www.arbeit-und-bildung.de/projekte-az/frauen>, (Erişim Tarihi: 16. 03. 2023).

Karabulut, Ü. (2022). İnsan Hakları Perspektifinden Göç ve Mültecilik: 1951 Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Karşılaştırması, Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (SHD); c. 10, sy. 2, s. 903-923.

Kargah Kadın Derneği. kargah e. V. - Verein für interkulturelle Kommunikation, Flüchtlings- und Migrationsberatung, (Erişim Tarihi: 15. 03. 2023).

Keskin, A. (2023). Göç ve Folklor: Literatür ve Tasnif Odaklı, Kuramsal Bir Çerçeve, folklor/edebiyat - folklore&literature, 2023; 29(2)-114. Sayı/Issue -İlkbahar/Spring DOI: 10.22559/folklor.2411.

Koser, K. (2007). International Migration: A Very Short Introduction. Oxford: Oxford Üniversitesi Yayınları.

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1267058

BANÜSAD, 2023; 6(2), 48-66

Kosyakova, Y. , Gundacker, L. , Salikutluk, Z. ve Trübswetter, P. (2021). IAB Kısa Rapor, Nürnberg: Institut für Arbeitsmarkt- und Berufsforschung (IAB) der Bundesagentur für Arbeit Yayınları.

Krämer, A. ve Scherschel, K. (2018). <https://www.bpb.de/themen/migration-integration/kurzdosiers/282185/frauen-auf-der-flucht/>, Erişim Tarihi: 13. 11. 2022).

Lechner, C. ve Atanisev, K. (2023). Integration von Migrantinnen in Deutschland: Politiken und Maßnahmen, EMN Deutschland Paper 1/2023. [EMN Deutschland Paper 1/2023 \(bamf.de\)](https://www.bamf.de/EMN-Deutschland-Paper-1/2023/).

Liebig, T. ve Tronstad, K. R. (2018). Dreifach benachteiligt? Ein erster Überblick über die Integration weiblicher Flüchtlinge, Paris: Oecd Yayınları, <https://doi.org/10.1787/b0cf3f35-de>.

Mattes, M. (2008). Migration und Geschlecht in der Bundesrepublik Deutschland. Ein historischer Rückblick auf die "Gastarbeiterinnen" der 1960/70er Jahre. FEMINA POLITICA–Zeitschrift für feministische Politikwissenschaft, 17(1).

Nuscheler, F. (1995). Internationale Migration, Flucht und Asyl. Opladen: Leske Budrich Yayınları.

Profamilia Hamburg, <https://www.profamilia-hamburg.de/start-seite>, (Erişim Tarihi: 08. 04. 2023).

Rabe, H. ve Leisering, B. (2018). Die Istanbul-Konvention: neue Impulse für die Bekämpfung von geschlechtsspezifischer Gewalt. (Analyse / Deutsches Institut für Menschenrechte). Berlin: Deutsches Institut für Menschenrechte. <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-56238-3>.

Rada, R. V. (2018). Flüchtlinge, Migranten, Asylanten, Asyl(be)werber? – Eine Analyse ihrer Benennungen im deutschsprachigen Mediendiskurs 2015/16, Linguistische Treffen in Wrocław, Vol. 14, 2018. ISSN: 2084-3062, e-ISSN: 2657-5647 DOI: 10.23817/lingtreff.14-4 S. 51–62.

Richter, H. ve Wolff, K. (2018). Frauenwahlrecht Demokratisierung der Demokratie in Deutschland und Europa, Hamburger Edition, ISBN 978-3-86854-323-0.

Sığınma Kanunu (1992). Madde:16a. https://www.gesetze-im-internet.de/asylvfg_1992/BJNR111260992.html, (Erişim Tarihi: 22.02.2023).

Thiel, Susan (2020). Empowermentarbeit mit Geflüchteten Frauen, "Sensibilisierte und geschulte Kultur- und Sprachmittler*innen für die Vermittlung und Wahrnehmung von sexuellen und reproduktiven Rechten", Ed: Ulrich, Schneider. Berlin: Der Paritätische Gesamtverband Yayınları.

Ulmann , J. M. , Lingen-Ali, U. (2018). Geflüchtete Frauen in Deutschland, Geflüchtete Frauen in Deutschland | Frauen in der Migration | bpb.de, (Erişim Tarihi: 27. 08. 2023).

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1267058

BANÜSAD, 2023; 6(2), 48-66

Vahsen, M. (2008). Wie alles began-Frauen um 1800. <https://www.bpb.de/themen/gender-diversitaet/frauenbewegung/35252/wie-alles-begann-frauen-um-1800/>, (Erişim Tarihi : 07.02.2023).

Vibb Essen Derneği, (Vibb Essen e. v), <https://www.vibb-essen.de/angebote/fluechtlingshilfe/hilfen-fuer-gefluechtete-frauen>, (Erişim Tarihi: 16. 03. 2023).

Worbs, S. ve Baraulina, T. (2017). Geflüchtete Frauen in Deutschland: Sprache, Bildung und Arbeitsmarkt. (BAMFKurzanalyse, 1-2017). Nürnberg: Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (BAMF) Forschungszentrum Migration, Integration und Asyl (FZ). <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-67554-6>.

Yamanlar, Y. (2020). Göç Kuramları Çerçevesinde İkinci Dünya Savaşı Sonrası Batı Avrupa'nın Göç Deneyimi, Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi Cilt: 19, No: 2 (Yıl: 2020), s. 553-583.